

A low-angle photograph of the exterior of St. Dominicuskerk, a Gothic church in Groningen, Netherlands. The image shows a tall, square brick tower with a clock face and a pointed roof topped with a weather vane. The main church building features a red-tiled roof and a series of arched windows. The sky is clear and blue.

Rondleiding St. Dominicuskerk

Interieur oude kerk aan de Speelmanstraat (1929)

Sint Dominicuskerk
Harlingerstraatweg 26
8913 KK Leeuwarden
T. 058-2120923

Sint-Vitusparochie
Adres kerkelijk bureau
Bonifatiusplein 21
8911 JT Leeuwarden
T. 058-2120984
E. info@sintvitusparochie.nl
W. www.sintvitusparochie.nl

Fotoverantwoording: L.F. Schrage, J.P. Jorna en parochiearchief

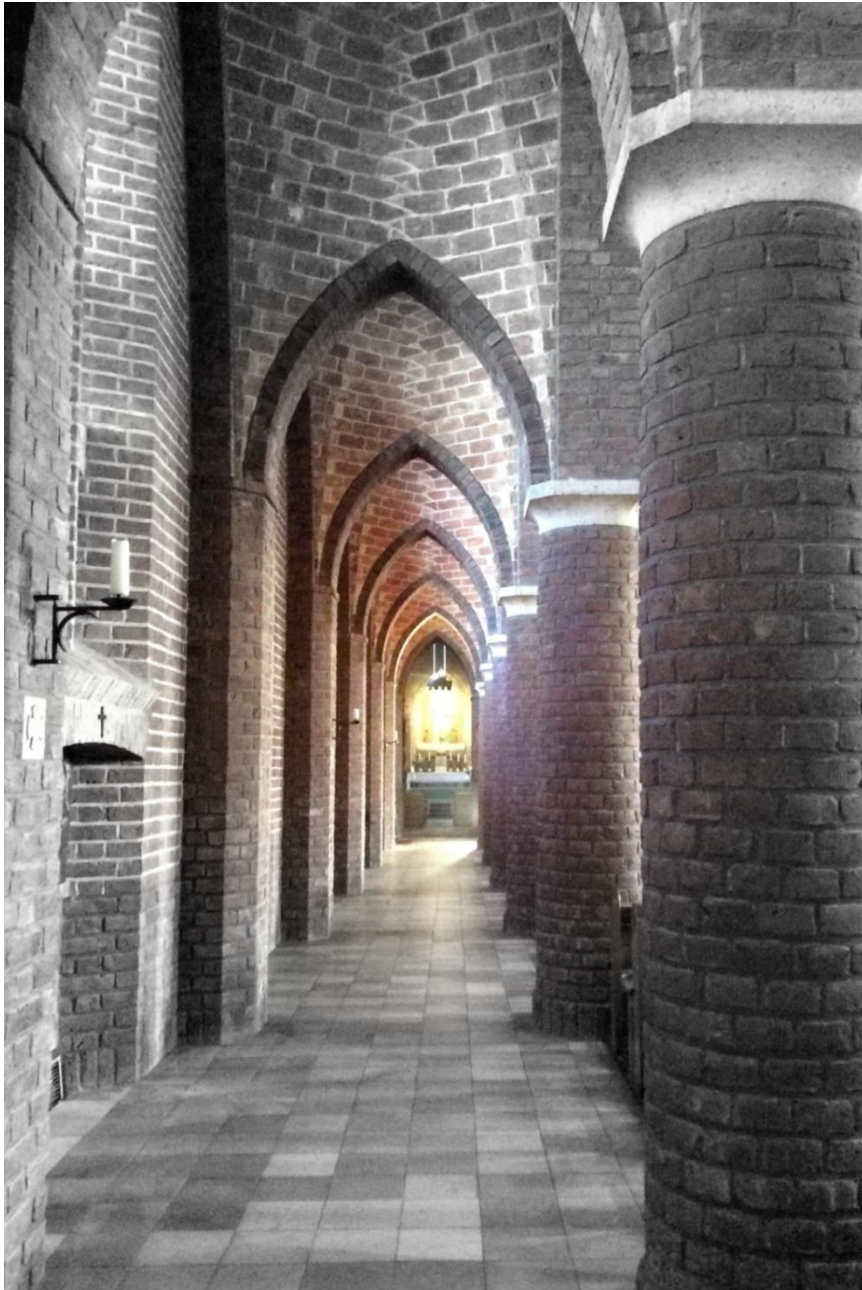
Welkom in het rijksmonument St. Dominicuskerk

Een ontwerp van de architect H.C.M. van Beers uit 1935-37, gebouwd in de stijl van de Delftse School. De architect heeft samen met de Dominicanen, een kloosterorde die al sinds 1245 in Leeuwarden aanwezig was, gekozen voor de meest volledige bouwvorm, die van basiliek. Het woord basiliek is afkomstig van het Romeinse woord basilica en betekende in de Griekse oudheid “koninklijk gebouw”. Wat hier volgens architect Van Beers slaat op het heilig sacrament. Basilieken onderscheiden zich door een voorhof als vrije ruimte. De architect bestempelde symbolisch de ruimte onder de toren als voorhof, en de hoofdingang als tweede voorhal de “nartex”. Als voorbeeld voor de kerk, welke zuiver oost west georiënteerd is, dienden de Zuid Franse kerken te Alby en Carcassone beide met een breed middenschip.

Het brede kerkschip maakt altijd grote indruk op de bezoekers. Optisch gezien geeft het de indruk dat het altaar dichterbij lijkt, een eigenschap van een Christo-centrisch kerkgebouw. Om dit te bereiken verplaatste de architect de pilaren zo, dat de zijbeuken binnen het kerkschip kwamen te liggen, zodat achter deze pilaren een ruime processiegang van twee en een halve meter breed ontstond. Deze processiegang is consequent onder de zangertribune of doksaal doorgevoerd. Zo ontstond ruimte voor het plaatsen van 14 kruiswegstaties aan de binnenmuren. Het kerkschip is 31 meter lang en 17 meter breed, verdeeld in 7 traveeën. Op de 12 kolommen met tufstenen kapitelen, symbool voor de 12 apostelen, rust het gemetseld netgewelf, symbool voor het vissersnet van de apostel Petrus. De toren heeft een grondoppervlakte van 100 m² en met een hoogte van 65 meter is het een van de hoogste torens van de stad.

Aan de beide zijde van de hoofdingang bevinden zich twee devotiekapellen. In de aan de straatkant gelegen kapel, gewijd aan Maria, is op uitdrukkelijk verzoek van M. Geveling, de bouwpastoor, het beeld van OLV van Leeuwarden geplaatst, een devotiebeeld uit omstreeks 1510 met een bewogen geschiedenis en oorspronkelijk afkomstig uit de kathedrale St. Vituskerk van Oldehove.

De kapel aan de andere zijde van de ingang was oorspronkelijk de Petrus van Verona-kapel, een Dominicaanse heilige en patroon van de zieken. De kapel dient tegenwoordig als columbarium, de laatste rustplaats van

gecremeerde parochianen. Verder bezit de kerk nog een Rozenkrans- en Heilige Familie-kapel.

Zowel in- als uitwendig zijn de kerk en de klooster-pastorie opgetrokken uit handgevormde kloostermoppen, speciaal voor deze kerk gemaakt in de steenfabriek op Schenkenschans. Samen met het spaarzaam toepassen van tufsteen, beide bouwmaterialen uit de middeleeuwen, geeft de kerk een rustige en verstilde sfeer. Dit in tegenstelling tot fabrieksstenen waarvan de meeste neogotische kerken zijn gebouwd. De dakbedekking van de Dominicus bestaat uit rode romaanse pannen, de koepels en spitsen van de torens worden afgedekt met koper. De kerk bezit een Adema- (hoofdorgel) en een Van Dam (koor)orgel. Beide zijn inclusief de orgelkasten rijksmonument.

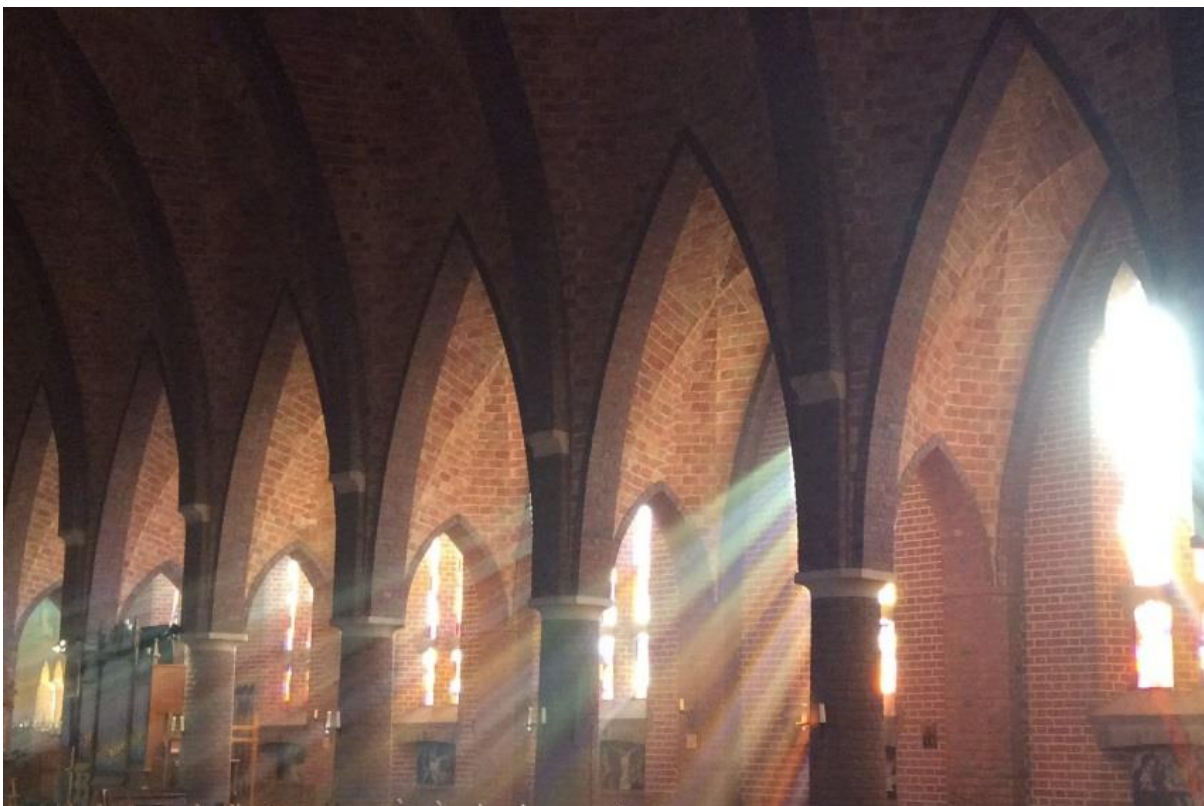
Een rondleiding door de St. Dominicuskerk

De beelden in de nartex van Maria en Jozef zijn afkomstig uit de in 2004 gesloten St. Joh. de Doperkerk. Ze zijn vervaardigd in 1931 door Adam Winter (1903-1978) uit Mainz. Het Mariabeeld is een kopie van de Heppenheimer Muttergottes uit 1420.

We beginnen de rondleiding links achterin bij de ingang en gaan dan met de klok mee.

Bij de ingang van de kerk zijn ter weerszijde van de toegangsdeuren wijwaterbekkens geplaatst, zodat gelovigen bij het betreden van de kerk er hun vingertoppen in kunnen dopen om er een kruisteken mee te maken, als symbool van uiterlijke reiniging en herinnering aan het ontvangen doopsel.

Het St. Jozef beeld is één van de vele houten beelden in de kerk en is een geschenk van een parochiaan aan de kerk in 1872. Vermoedelijk gesneden in het atelier van de gebroeders Goossens te 's-Hertogenbosch.

In de voormalige Petrus van Verona-kapel is tegenwoordig een columbarium gevestigd, de laatste rustplaats voor overleden parochianen, *ruimte met respect betreden a.u.b..*

Tegen de zuidwand hangt het altaarstuk uit de voormalige kerk aan de Speelmanstraat. Een kruisiging voorstelling, geschilderd in 1859 door A. van Dijk en geschonken door A. Henning, de voorzanger van de kerk, een georganiseerd kerkkoor bestond toen nog niet in de Dominicus.

In het jaar des Heren “Anno Domini 2000” werd er voor de toenmalige parochiepatroon, de Zalige Titus Brandsma, een devotiehoek ingericht. Het werd in dat jaar door architect Henk Hulscher ontworpen en ingewijd door de toenmalige bisschop Willem Eijk. De icoon van pater Titus is geschilderd door mevrouw E. Tangel uit Tynje.

Kruiswegstaties

De 14 kruiswegstaties, met de afbeeldingen van het lijden van Christus, zijn in 1939-1940 voor de kerk geschilderd door Dominicaanse pater Raymundus van Bergen.

Op Goede Vrijdag lopen katholieken biddend en herdenkend langs de 14 stadia van het lijden van Christus.

De interessante elevatiebel aan het eind van de processiegang geeft aan, dat de priester de kerk binnenkomt, de gelovigen moeten gaan staan (vroeger ook bij de opheffing van brood en wijn tijdens de consecratie). Gegoten in klokkenbrons, met het opschrift:

“21 febr. 1865 J.A.Rensen Pastoor” en “Gegeven door het collegie kerkcollectanten der Parochie St-Dominicus”.

Doopkapel

De dopeling en de familie kunnen via de doopkamer in de pastorie de doopkapel bereiken. Het sacrament van de doop symboliseert de intrede in de geloofsgemeenschap. Het hoofd wordt besprenkeld met water “*zodat de dopelingen niet eerder het Kerkgebouw betreden dan dat de erfsmet is afgewassen*”.

Na het ritueel is men als lid van de kerk aangenomen. De bekervormige doopvont uit 1952 in de doopkapel is ontworpen door keramist Pierre Schoenmakers (1909-2009) uit Roermond. Het is bekleed met keramische tegels, overtrokken met zoutglazuur, deels voorzien van een voorstelling over meer tegels tegelijk in de kleuren bruin en blauwgrijs. De afbeeldingen die de kuip sieren verbeelden de zondeval van Adam en Eva, de doortocht door de Rode Zee en voorstellingen van Jezus' kruisdood en zijn verrijzenis.

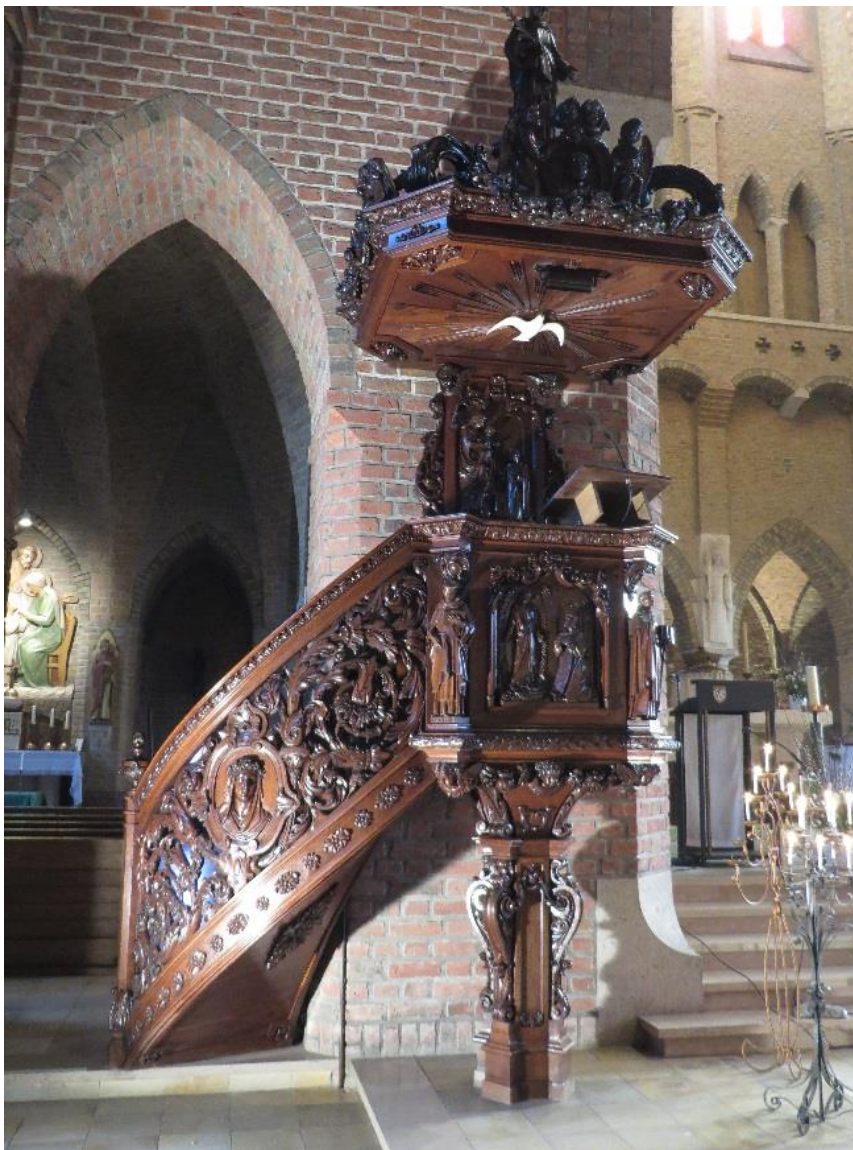
Boven op het voetstuk zit een groot, uit één stuk koper gedreven doopbekken met in het midden de doopschaal. Op de brede rand van het doopbekken die om de bovenzijde van het voetstuk valt, staat de tekst *In Nomine Patris Et Filii Et Spiritus Sancti*. Dit bekken werd door Leeuwarder koperslager Jopie van der Veen geslagen. Het keramisch beeld in de nis van Maria en kind is speciaal voor deze nis in de kapel ontworpen door een andere kunstenaar, beeldhouwer Wim Harzing (1898-1978) en is gesignd en gedateerd “*Wim Harzing '49*”.

Preekstoel

De preekstoel is gebouwd in de eerste helft van 1874 door de gebroeders Goossens uit 's-Hertogenbosch.

Gesneden in (neo) Vlaamse barokstijl voor de oude St. Dominicuskerk in de Speelmanstraat voor het bedrag van € 825,- De Dominicanen staan bekend als predikers vandaar dat ze ook wel Predikheren worden genoemd. Hun wapenspreuk, "Laudare, Benedicere, Praedicare" (loven, zegenen, verkondigen) geeft dit aan.

Vandaar de vele voorstellingen en beelden van Dominicaanse Heiligen en Leraren.

Het medaillon op de trap geeft Rosa van Lima weer, de eerste Heilige uit Zuid-Amerika. Op de kuip twee panelen met voorstellingen van Maria verschijnt aan Dominicus en St. Hyacinthus van Polen. Op de hoeken van de kuip drie vrijstaande beelden, St. Vincentius (prediker), St. Albertus (lector) en St. Raijmundus (prediker). Het centrale rugschot is versierd met bladwerk en engelenkopjes met in het midden een voorstelling van St. Dominicus die een

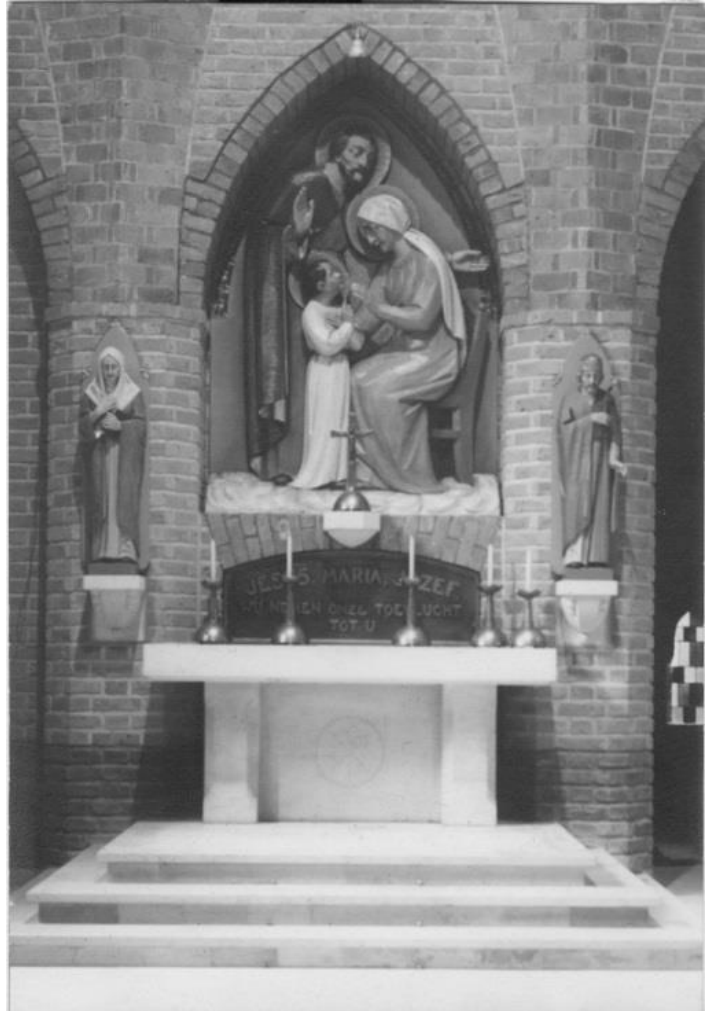
rozenkrans van Maria ontvangt. De verering van Maria en het bidden van de rozenkrans is onlosmakelijk verbonden met de Dominicaanse orde. Op het klankbord: rechts Albertus Magnus, schrijver van theologische werken, midden Thomas van Aquino, kerkleraar (en in 1850 verheven tot patroon

van katholieke scholen) en links: Juana de Aza, moeder van St. Dominicus. Boven op het klankbord de stichter van de Orde zelf, de Heilige Dominicus. Het meubel is versierd met voluten, spiegels en acanthusblad-motieven en was oorspronkelijk geheel gepolychromeerd.

Heilige Familiekapel

(links naast preekstoel)

Prominent in deze kapel de beeldengroep van de H. Familie en twee vrijstaande beelden van Joachim en Anna, de ouders van Maria. Het was in 1937 een schenking van de Vrouwencongregatie "Jezus, Maria, Joseph" (J.M.J.) aan de nieuwe kerk, die hiermee hun eigen kapel kreeg. Het is één van de hoofdwerken van de beeldhouwer Piet Verdonk uit Den Bosch. Kleinere kopieën in hout, gips en brons vonden hun weg naar vele kerken en kloosters in Nederland en daarbuiten. In het begin van deze eeuw gerestaureerd met hulp van o.a. **het Prins Bernhard Cultuurfonds Fryslân.**

De beelden van Dominicaanse heiligen ter weerszijde van de ramen, door de Gebroeders Goossens uit 1856-57, maakten ooit deel uit van een zijaltaar in de oude kerk. Links paus Pius V, en rechts H. Antonius aartsbisschop van Florence. Onlangs gerestaureerd.

Schilderijen in processiegang achter Altaar

Schilderij met het portret van de bouwpastoor van de oude kerk aan de Speelmanstraat, Hyacinthus Goossens met in zijn hand het ontwerp voor een altaar. Op de achtergrond de nieuwe Dominicuskerk. Het is geschilderd in 1850 door de Friese schilder Otto de Boer. Het neogotisch schilderij stelt de stichter van een nog onbekend weeshuis voor. Aardig detail, op de muur

van het kind, de W van 'wees'. Portret van Benedictus van Dijk, pastoor te Leeuwarden van 1904-1926, geschilderd in 1917 door de bekende portretschilder O. Schreuder. En het portret van de bouwpastoor van deze kerk, Michael Geveling, evenals de kruiswegstaties geschilderd door Raymundus van Bergen in 1937.

Het schilderij de Heilige Drie-eenheid, is vermoedelijk gedeeltelijk door Ary Scheffer zelf tussen 1842 en 1849 geschilderd. In de eerste helft van de 19e eeuw was hij een beroemd schilder van bijbelse- en religieuze schilderijen in Parijs en hofschilder van Louis-Philippe van Orléans, de latere koning van Frankrijk. (Dit werk behoeft restauratie).

Rozenkranskapel

Tevens de kapel waar op Witte Donderdag de wake bij de uitgestalde Heer, (monstrans met hostie) wordt gehouden. Op het altaar een tabernakel in glasmozaïek van glazenier Joep Nicolas (1897-1972) afkomstig uit

de voormalige Joh. de Doperkerk.

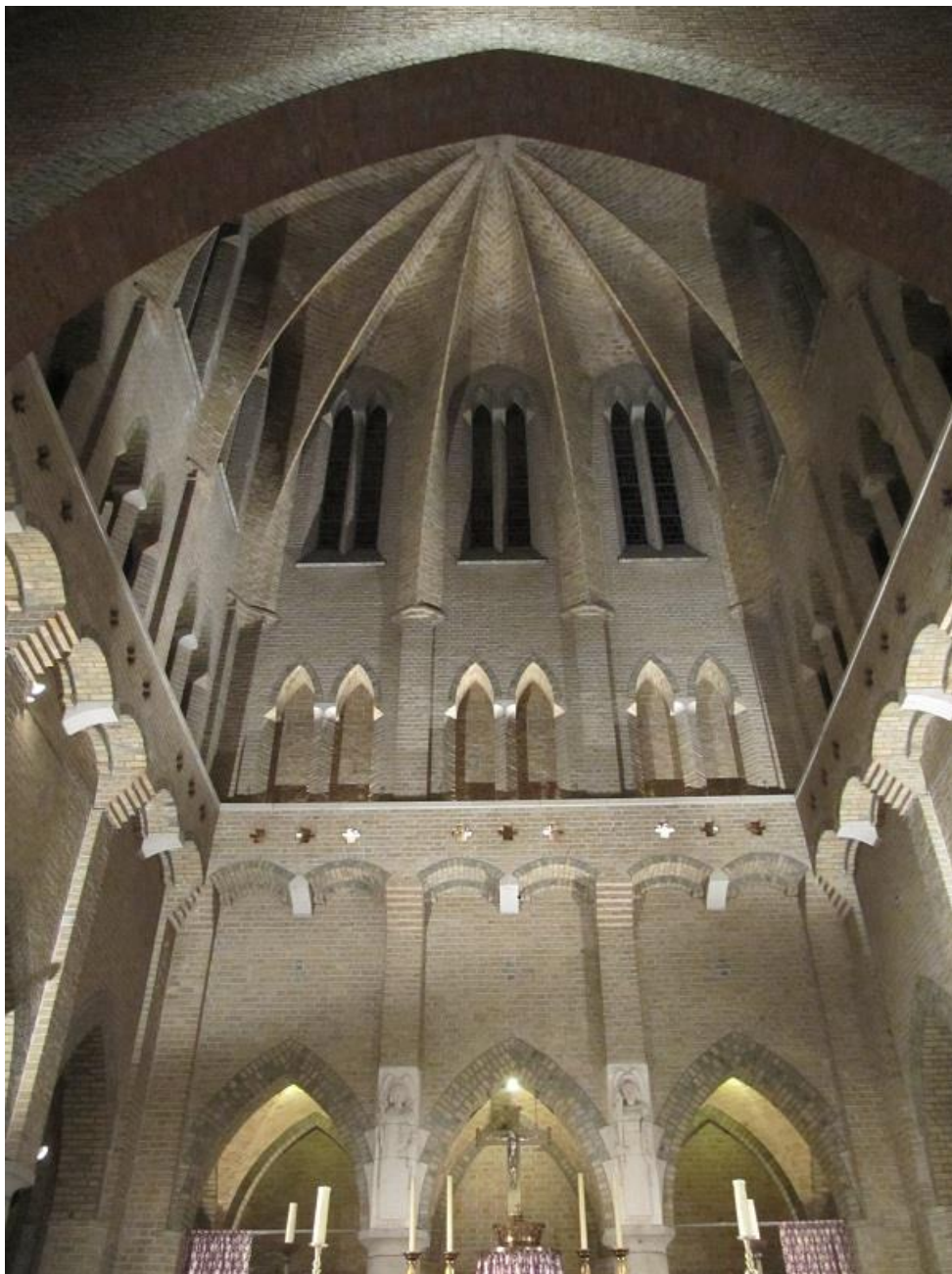
Boven het altaar een beeldengroep met een voorstelling die we eerder hebben gezien: St. Dominicus ontvangt de rozenkrans van Maria en afkomstig uit het atelier Cuypers & Stoltzenberg, te Roermond omstreeks 1885. Ook hier ter weerszijde van de ramen, Dominicaanse heiligen uit het atelier Goossens uit 1856, delen van een zijaltaar uit de oude kerk. Links Rosa van Lima, rechts Agnes de Monte Politiane. Onlangs gerestaureerd.

De biecht is één van de sacramenten in de R.K. kerk. In deze kapel staan twee voormalige z.g. biechtstoelen. Het beeldwerk op de linker biechtstoel heeft als motief de Heilige Familie, Jezus, Maria en Jozef (J.M.J.) Op de panelen voorstellingen uit het Oude Testament. Geschenk aan de paters

Dominicanen ter herinnering aan het gouden jubileum van de vrouwencongregatie J.M.J in 1918. De rechter biechtstoel met beeldwerk van de biecht: Johannes Nepomuk, patroon van het biechtgeheim, dominicaan in Ordekleding en Maria Magdalena.

Op de panelen voorstellingen uit het Oude Testament o.a. Noach in de ark, met vliegende duif met olijftak (Genesis 8:10-12). Boven op beide biechtstoelen de "*Arma Christi*", de lijdenswerktuigen. Rechts naast het altaar de voorstudie van het beeld van Dominicus in de buitenmuur van de Mariakapel, bij de ingang van de kerk. Het ontwerp is van Prof. Huib Luns en gesigineerd H. J. Etienne (1895-1968). De beeldhouwer heeft Dominicus het gezicht van de bouwpastoor meegegeven.

Priesterkoor (niet betreden a.u.b.).

Het ruime priesterkoor met een oppervlakte van 144 m² wordt door een massale triomfboog van het kerkship gescheiden. Het priesterkoor wordt geschraagd door 6 natuurstenen kolommen en kapitelen waardoor er symbolisch vier maal drie openingen ontstaan, de 12 poorten van de hemelse stad volgens het boek Openbaring.

Hoog boven deze kolommen is een galerij aangebracht om de verhoudingen te accentueren. Voor de lichtinval zorgen 9 dubbele lancetvensters met goudkleurig glas, wat door het breken van het zonlicht een sprookjesachtig gezicht oplevert. De koepel wordt geschraagd door een geweldig scherp gemetseld graatgewelf. Alle gewelven zijn gemaakt door de gewelfbouwers familie Hofman.

Op het priesterkoor staat het hoofdaltaar met tabernakel. De binnen- en buitenzijden van de tabernakel zijn verguld. Zoals de Ark van het Verbond voor de Israëlieten symbool stond voor "*Sjechiena*" oftewel Gods tegenwoordigheid, zo staat het christelijke tabernakel symbool voor de behuizing van Christus' werkelijke tegenwoordigheid en is derhalve een van de heiligste voorwerpen in de kerk. De bouwpastoor verwoordde het zo: "*Ecce tabernaculum Dei*", ziedaar de woonstee van God. Daarom neemt het altaar in dit kerkgebouw zo'n belangrijke plaats in.

Vóór de tabernakel brandt er op het priesterkoor altijd een godslamp, zolang de eucharistie er aanwezig is. Onderin het altaar is een reliekkastje aangebracht waarin de relikwieën van Bonifatius, de patroon van Friesland en St. Vitus, de patroon van de stad Leeuwarden zijn geplaatst. De twee andere reliekhouders bevatten de relikwieën van de H. Lactentius en van de H. Prospertius. Deze zijn vóór de afbraak van de slotkapel van Wiardastate te Goutum in 1882 overgebracht naar de oude St. Dominicuskerk. In het altaar zelf zijn bij de consecratie van de kerk op 13 september 1937 de relikwieën ingemetseld van de H.H. Martelaren van Gorkum.

Achter het altaar twee in gele montdóre steen uitgevoerde beeldhouwwerken van de aardsengelen.

Michaël de aartsengel van de zondeval. De bestrijder van Lucifer en de uitdrijver uit het Paradijs, in wapenuitrusting, met schild en vlammend zwaard.

Gabriël de aartsengel van de verlossing en de boodschap, met lelietak in de rechterhand, de banderol met de eerste woorden der groetenis “*Ave Maria*” in de linkerhand en een ster op het voorhoofd.

De terracottabeelden van Maria met kind rechts en het H. Hartbeeld links van de triomfboog zijn gemaakt door beeldend kunstenaar Peter Roovers (1902-1993) en stammen uit 1943.

Het grote geglazuurde beeld rechts, van de **kerkpatroon St. Dominicus**, is geboetseerd door Wim Harzing in 1948.

De twee beelden boven, ter weerszijden van de koorzolder, zijn meer dan levensgrote beelden uit het atelier Goossens. Ook deze stammen uit 1856 en sierden het hoogaltaar van de oude kerk. Links St. Hyacinthus, rechts Thomas van Aquino. Onlangs gerestaureerd.

Koororgel

Het koororgel beneden is een belangrijk werk van de laatste generatie Van Dam. Het werd omstreeks 1920 gebouwd door de NV P. van Dam voor de Hervormde kerk van Tijnje, geheel in de ambachtelijke traditie, zonder gebruikmaking van fabrieksproducten, wat in de klank hoorbaar is. De kas is een catalogus product in Engelse stijl. Het omvat een klavier met aangehangen pedaal en 6 registers met een mechanische tractuur.

Hoofdorgel

Het hoofdorgel op de koorzolder werd in 1866 gebouwd door C.B. en P.J. Adema voor de kerk aan de Speelmanstraat. Bij de herplaatsing in de Dominicuskerk werd het door Valckx & van Kouteren voorzien van een nieuwe kas met kenmerken van de “Stijl” en tevens uitgebreid met een electro-pneumatische tractuur en 4 registers. Windladen en pijpwerk van Adema bleven behouden. Beide orgels zijn rijksmonument.

Mariakapel

Kapel voor het miraculeuze Mariabeeld, O.L.V. van Leeuwarden (*rijksmonument*). Het beeld is mogelijk Utrechts werk uit omstreeks 1510. Volgens de Saksische bestuursambtenaar aan het begin van de 16de eeuw, Thomas Schlesswigk, was in de St. Vitus kerk van Oldehove een nieuw Mariabeeld geplaatst, dat dagelijks grote wondertekenen doet.

Ook bekend is dat in de ommegang veel bezoekers naar de stad trokken, tot uit Munster aan toe. Dit beeld werd in de 16de eeuw (en sinds 2010 driejaarlijks weer) in processie door de stad Leeuwarden gedragen.

Het Maria-altaar is ingewijd op 1 febr.1949 en draagt het opschrift:

“AAN ONZE LIEVE VROUW VAN
LEEUWARDEN
ONZE BESCHERMSTER IN TROUWE
LIEFDE EN DANK”.

In de week van 6 tot 13 juli 1510 werd al een ommegang (of processie) in de openlucht gehouden.

Gebrandschilderde ramen

De gebrandschilderde ramen in de kapel zijn na de oorlog geschonken door evacuees uit Zuid-Nederland, ter herinnering aan de oorlogsvluchtelingen uit Tiel en Roermond. Vervaardigd in 1948-1949 door glazenier Wim van Woerkom (1905-1998) uit Nijmegen en is een oorlogsmonument.

De andere beelden in de kapel zijn een St. Petrus van Verona, martelaar en patroon der Zieken uit 1919, uit het atelier van J.P. Maas (1861-1941) te Haarlem en een beeld van St. Antonius, het enige gipsen beeld in de kerk, patroon van: o.a. de Franciscanen en verloren voorwerpen. De biechtstoel in de kapel, evenals de andere twee in de kerk, komt ook uit dit atelier. Deze heeft Dominicaanse heiligen als beeldwerk en is de enige die nog gebruikt

kan worden. Kan, want tegenwoordig wordt de biecht meestal in een één-op-één gesprek in deze kapel gehouden.

Hier eindigt de rondleiding door de St. Dominicuskerk. Mocht u meer achtergrondinformatie willen over de Dominicus- en Bonifatiuskerk, beiden in gebruik bij de Sint-Vitusparochie, dan kunt u voor een gering bedrag, achter in de kerk één van de twee kloeke boekwerken aanschaffen.

Wilt u meer weten over de gebruiken in de katholieke kerk, dan biedt de parochie een cursus *"Katholiek zo gek nog niet"* aan. Vraag ernaar. Wij danken u voor uw komst en interesse in het rijksmonument St. Dominicuskerk.

© *Gemeenschap en Beheer Dominicuskerk 2018*